

OSLO KATOLSKKE BISPEDØMME

BISKOPEN

Akersveien 5 • N-0177 Oslo • Telefon + 47 23 21 95 00 • Faks + 47 23 21 95 01 • e-post okb@katolsk.no
Org. nr. 938431744 • Bankgiro: 3000.15.43683

Barne- og likestillingsdepartementet
Akersgt. 59
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

322-00
22/5-08
200800482-85

Høringsuttalelse - NOU 2008:1 Kvinner og homofile i trossamfunn

Takk for oversendelse av NOU 2008:1, Kvinner og homofile i trossamfunn med utredning av spørsmål knyttet til vurderingen av dagens unntaksbestemmelser for trossamfunn i likestillingslovens § 2 første ledd og arbeidsmiljølovens § 13-3 tredje ledd og § 13-4 andre ledd. Vi deler den grunnleggende motivasjon å skjerpe bevisstheten rundt hva som er en legitim trosbasert forskjellsbehandling med tanke på for eksempel kjønn, kontra diskriminering ved for eksempel avlønning og arbeidsvilkår.

Når det er sagt, er det nødvendig for Oslo katolske bispedømme (OKB) å påpeke en grunnleggende og prinsipiell uenighet med deler av utvalgets arbeid. Dernest vil vi konkludere med henblikk på utvalgets konkrete forslag.

1. PRINSIPIELLE VURDERINGER

1.1 Kvinner og homofile

Helt innledningsvis vil vi bemerke det uheldige i at problemer omkring likestilling for kvinner og homofile behandles som et enhetlig sakskompleks. Sett fra et katolsk ståsted dreier det seg om ulike forhold som ikke kan eller bør behandles under ett.

Hvilket kjønn man har, er naturgitt. Som utredningen også beskriver, er det kun de vigslede embeter diakon og prest som kvinner ikke kan fylle i en katolsk kontekst. Dette handler ikke i en katolsk forståelse om en nedvurdering eller diskriminering av kvinnen, men henger sammen med en forståelse av kjønn som en teologisk sett meningsbærende størrelse. Den katolske kirke ønsker for øvrig og selvsagt å bekjempe all form for kvinneundertrykking.

Samlivsform handler i en katolsk forståelse om etikk. Homofili er tvetydig som begrep idet det brukes dels om legning, dels om seksuell praksis. For Kirken er det sistnevnte som er relevant i sammenhengen, selv om utvalget presiserer at det ikke går god for denne distinksjonen. Å behandle homofili som et selvstendig anliggende i for eksempel arbeidsmiljøloven, blir unaturlig i katolsk kontekst. Den katolske kirke ser på homofil praksis som alvorlig brudd på Guds vilje, men det gjelder også mange andre forhold som i likhet med homofil praksis vil ekskludere en person fra å inneha en stilling i Kirken. Det sentrale for OKB er trossamfunnenes rett til i enhver forstand å kunne definere hva man anser som nødvendige kriterier ved en ansettelse, uten overstyring fra staten. Det må her presiseres at å avskjære noen fra å fylle en stilling ikke betyr en devaluering av vedkommendes

menneskeverd. Det er grunnleggende kristendom at alle mennesker har samme verdi og verdighet.

Sammenblandingen av kvinner og homofile i en og samme NOU gjør at utvalgets argumentasjon blir svært enkel og overfladisk, samt at motargumentasjonen må bygge på forskjellige innfallsvinkler og begrunnelser.

1.2 Betydningen av menneskerettighetene

Hovedinntrykket som festner seg av utredningen, er at hvis utredningens vurderinger er uttrykk for det offentliges holdninger, må trossamfunn fremover primært basere seg på den rettslige beskyttelse som ligger i menneskerettighetene. Ved sin konsentrasjon om minimumsløsninger for trossamfunn synes utvalgets argumentasjon i stor grad å være opptatt av å begrense området for religionsfriheten, og dermed blir de konkrete forslag til lovendringer av mindre interesse. Denne uttalelse tar derfor også for seg utvalgets vurderinger.

I kapittel 7.1.3 uttaler utvalget:

Unntaksadgangen kan på denne måten også bidra til å sementere foreldede og diskriminerende holdninger til kvinner og homofile som ikke er forenlige med det offentlige synet på alle menneskers likeverd.

Utvalget mener at målet må være at også trossamfunn fjerner alle former for diskriminering av kvinner og homofile. Historien viser oss at ulike teologiske systemer har blitt reformert og at regler for religiøs livsførsel har blitt endret i pakt med dette. Som regel har dette skjedd gjennom interne prosesser og på trossamfunnenes egne premisser. Endringene har blitt oppfattet som de troendes evne til bedre å forstå Guds vilje eller de åndelige sannheter. Når en utenforstående, sekulær institusjon tiltar seg retten til å etablere nye religiøse rettigheter, vekker dette reaksjoner. I tilfeller der det er en prosess på gang, vil en regulering fra samfunnets side kunne føre til at motstanden mot endringene blir styrket, i alle fall på kort sikt.

Det siterte eksemplifiserer det grunnleggende bak menneskerettighetene, herunder religionsfriheten: behovet for at enkeltindivider og grupper beskyttes mot overgrep fra statsmakten. Det siterte viser nettopp viljen til å nedkjempe et trossamfunns meninger når disse ikke er konforme med statens syn. Sitatet innledes med negativt ladede begreper om trossamfunns meninger satt opp mot et positivt ladet begrep som bakgrunn for statens syn. Så etterfølges det av den dynamikk man legger opp til for å få trossamfunn dit staten er: Målet er klart, skjønt midlene er varsomme. Utvalgets uttalelser må de facto også sees som krenkende overfor trossamfunn og deres medlemmer og er egnet til å skape negative holdninger overfor dem.

Om staten/det offentlige har flertall i befolkningen bak seg, er irrelevant for den beskyttelse som menneskerettighetene gir. Det staten står for med hensyn til likestilling i forhold til Den katolske kirke, dreier seg uansett om subjektive oppfatninger; staten forvalter ikke noen sannhet på de sakfelt som er aktuelle. Den katolske kirke mener selv den forvalter sannheter, men også det er irrelevant; det avgjørende er at det dette trossamfunnet ser som objektivt rett, og som for øvrig ikke er i strid med de beskrankninger som ligger i religionsfriheten, det har den krav på beskyttelse for. Vi er i sentrum av menneskerettighetene og det vern som de skal gi.

Utvalget synes å mene at det a priori kan basere seg på et overstyrende verdigrunnlag. Det er ikke slik at Kirken avviser utvalgets verdisynspunkter, men de absolutteres og generaliseres på en måte som gjør at de kan brukes også der det ikke er saklig grunnlag for det, eller begrepene også misbrukes. Innledningsvis i kap. 7 påpekes at religionsfriheten må balanseres mot hensynet til likeverd og beskyttelse av menneskets egenverdi og verdighet. Fra katolsk ståsted er disse verdibegrepene ikke sakssvarende som innfallsvinkel til drøftelsene. Mennesker har som før nevnt samme verdi og verdighet, også om de sett fra Kirkens side lever moralsk sett kritikkverdige. Når Kirken derfor i enkelte sammenhenger avskjærer adgang til visse oppgaver o.l., har dette ikke med personen(e)s verdighet og egenverdi å gjøre – den er lik for alle. Det riktige hadde vært at utvalget hadde utvist en helt annen varsomhet i sine premisser eller også gått konkret til verks for de enkelte skjæringsfelt overfor det enkelte trossamfunn eller grupper av disse.

1.3 Religionsfrihetens vilkår

Et gjennomgående trekk ved utredningen er at man med ulike innfallsvinkler trenger seg inn i og river opp det fellesskap som et trossamfunn utgjør og gjennom det gradvis undergraver det. En sakssvarende forståelse av religionsfriheten må motsetningsvis ta utgangspunkt i hva som er nødvendig for å beskytte et slikt fellesskap. Dette gjelder ikke bare forholdet til religionsfriheten, men også andre friheter som er nedfelt i menneskerettighetene, og som har innvirkning på religionsfriheten, som bl.a. foreldres rett til å sikre sine barn undervisning i samsvar med egen religiøs overbevisning. Sistnevnte er vel det området hvor det i Norge vises minst forståelse for forpliktelsene landet har. Med et samfunn hvor det offentlige stadig øker sin innflytelse på alle områder, og med et voksende press på trossamfunn, burde det offentlige heller bevege seg motsatt vei, nemlig i retning av å sikre deres beskyttelse og integritet.

Enkelte punkter på gradvis invadering av religionsfriheten kan trekkes frem som eksempler:

a) Betydningen av religiøse ritualer

Et gjennomgangstrekk i utredningen er at det presiseres at religionsfriheten kjerne, det som først og fremst beskyttes, er de religiøse ritualer. Det er nærliggende å tolke dette som uttrykk for en oppfatning preget av vår lutherske kontekst, hvor Augustana 7 med formuleringen *Men kirken er forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett* har hatt innflytelse på kirkeforståelsen i Den norske kirke og gitt den et abstrakt preg. Den katolske kirke har imidlertid et annet kirkesyn. Religionsfriheten står der til beskyttelse av trossamfunnets fellesskapet, uansett egenforståelse. Når samtidig minst hele EU-området har relevans for vurderingene av den nasjonale og internasjonale rettslige situasjon, blir det utilfredsstillende at sammenligninger med andre land har blitt begrenset til de omkringliggende lutherske/reformerte.

b) Betydningen av tradisjon

Utvalgets vurderinger er for så vidt tilfredsstillende på dette punkt når det aksepterer tradisjon kan være legitim del av læren og fremhever at det på rettslig grunnlag er vanskelig å foreta en overprøving av lærespørsmål, og at myndighetene i vid utstrekning må overlate dem til det aktuelle trossamfunn. Som med kirkeforståelsen nevnt over, innehar Den katolske kirke et annet syn på tradisjonen, som for oss er noe annet enn ”sedvane – slik det alltid har vært.” For Den katolske kirke er dens tradisjon en integrert del av troen, det vil si dens lære, og henger sammen med kirke- og historiesyn.

c) Nødvendig kontra forholdsmessig

Både FN-konvensjonen om sivile rettigheter og EMK foreskriver at inngrep i religionsfriheten skal være nødvendige for å beskytte bl.a. andres grunnleggende rettigheter. Utvalget uttaler at kravet om nødvendighet viser til en forholdsmessighetsvurdering (pkt. 2.3.4). "Nødvendig" er et kvalifisert begrep; det skal meget til for at noe er "nødvendig". Begrepet blir vesentlig avsvakket når det omskrives og relativiseres gjennom sidestilling med "forholdsmessig", og vi mener at det ikke er dekning for dette.

d) Diskrimineringsvernet i EMK artikkel 14

Under pkt. 2.3.3 trekker utvalget med grunnlag i diskrimineringsvernet frem flere momenter for nytolkninger av EMK. Gjennom disse settes andre bestemmelser i EMK opp mot EMKs bestemmelse om religionsfrihet som på denne måten undergraves. Et eksempel er at trossamfunn ikke lovlig skulle kunne ta hensyn til aktives eller ansattes privatliv. Et særkjenne for de fleste trossamfunn er nettopp at de har etiske standarder som medlemmene søker å etterleve som integrerte personer - at de ikke er en person i en sammenheng og noe annet i en annen. I sin konsekvens kan en slik utvidet fortolkning umuliggjøre et fungerende trossamfunn og dermed gå mot religionsfriheten. Menneskerettighetene er ikke minst gitt til beskyttelse mot statlige myndigheter, og eksemplet viser at de til omgåelse kan bruke en bestemmelse i menneskerettighetene som påskudd til å forgå seg mot en annen.

e) Prosessrisiko og prosessutgifter

Ved å oppstille bevisbyrderegler som avviker fra fri bevisvurdering, økes prosessrisikoen for et trossamfunn. Videre legger utvalget opp til at avklaring av hva som ligger i saklig forskjellsbehandling, skal skje gjennom rettspraksis; utvalget synes å ta lett på belastningen for et trossamfunn ved å involveres i en sak. Kommer den for retten, vil prosessrisikoen og utgiftene kunne bli for store for mange trossamfunn, særlig hvis det kommer til flerinstansbehandling, og de kan bli tvunget til å måtte avfinne seg med rettslig sett svakere løsninger. Stiller man trossamfunnenes situasjon med prosessrisiko og prosessutgifter på den ene side opp mot det offentlige og fagorganisasjoner, som identifiserer seg med den offentlige politikken, på den annen side, blir det en prosess- og ressursmessig ulikevekt som vil kunne true rettssikkerheten.

f) Ansettelses

Det er i første rekke ved ansettelses forslag til lovendringer får betydning, og for Kirken vil det kontroversielle punkt gjelde personer som stiller seg utenfor Kirkens etiske rammer, i denne sammenheng homofilt samboende. Under pkt. 7.2.4.5 vurderer utvalget ulike stillingskategorier og uttaler bl.a. at i barnehager og skoler vil det kun være stillinger der arbeidstakeren deltar i religionsundervisningen at et trossamfunn kan påberope seg saklighetsvurderingen. Utvalget ser bort fra sammenhengen mellom liv og lære, fra eksempelets makt og fra betydningen av sammenfallende normer i et fungerende fellesskap. Overser man slike elementære realiteter, kan resultatet innebære at for eksempel en livssynsskole fratras sin tiltenkte identitet, som både har vært forutsetningen for å starte den, og som forventes av trossamfunnet og av foreldre; det er vel i dag en forutsetning for å statstilskudd til en privatskole at den kan vise til en egen ideell identitet.

En så stram ramme som den utvalget setter opp, skaper uakseptable forhold, og Den katolske kirke er av den oppfatning at det må være trossamfunnet selv som avgjør når

en stilling er slik at trossamfunnet må kunne oppstille særskilte krav. De mange ulike hensyn som kommer i betraktning, vil bare ansettelsesmyndigheten kunne ha oversikt over. I praksis vil det for Den katolske kirke, som har så vidt få ansatte i menighetene, knapt være stillinger som ikke må ansees å stå i en eksplisitt kirkelig sammenheng. Vi viser for så vidt til uttalelsen fra Norges Kristne Råd, som vi slutter oss til.

For stillinger som gjelder oppdragelse av barn og unge, det vil si i barnehager og skoler, er det viktig at trossamfunn har full frihet. Unntaksreglene i Storbritannia (utredningen pkt. 5.4) er langt mer til poenget og bør være retningsgivende også for norsk rett. Særlig i Norge, hvor det både relativt og totalt er få private skoler, burde det være unødvendig å gjøre det vanskelig for religiøse skoler (som er del av religionsfriheten) og tilsvarende vanskeliggjøre foreldres rett til å sikre undervisning i samsvar med egen religiøs og filosofisk overbevisning (EMK første protokoll art. 2).

2. KONKLUSJON

2.1 Generelt

Generelt opplever vi at utredningen, både i innfallsvinkel, argumentasjon og ordbruk, baserer seg på premisser vi sier oss grunnleggende uenig i – og som etter vårt syn ikke verner om trossamfunnenes autonomi. Først og fremst er det alvorlig at utvalget synes å mene at det a priori kan basere seg på et overstyrende verdigrunnlag.

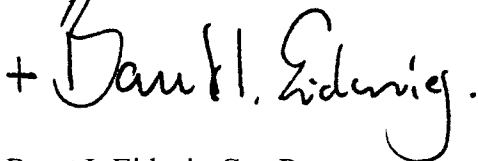
2.2 Endringer i Likestillingsloven

OKB har ingen innvendinger mot utvalgets forslag til ordlyd i diskrimineringslovens § 2 første ledd, da den gir det nødvendige unntak for ”stillinger knyttet til utøvelsen av bestemte religiøse funksjoner” - som prest og diakon i en katolsk kontekst.

2.3 Endringer i Arbeidsmiljøloven

OKB har i utgangspunktet ingen prinsipielle innvendinger mot at det særlige unntaket for religiøse trossamfunn oppheves og at krav til samlivsform ved ansettelse hjemles i en generell saklighetsregel. Vi stiller oss imidlertid avvisende til den foreslåtte innsnevringen av unntaksadgangen til å kun gjelde ansettelse av religiøse ledere, prester og religionslærere. Det må være trossamfunnet selv som avgjør når en stilling er av en slik art at man ønsker å oppstille særskilte krav. *Med bakgrunn i dette kan vi ikke støtte utvalgets forslag til endring av arbeidsmiljølovens § 13-3 tredje ledd og § 13-4 andre ledd.*

Oslo, den 21. mai 2008

+

Bernt I. Eidsvig Can.Reg.
Biskop av Oslo